
Grimm ertaklarida mantiq va poetik o'xshashliklar

Madolimov Xusanboy Shuxratovich

Husanboy8282@gmail.com

Katta o'qituvchi,

Namangan davlat chet tillari instituti

Annotatsiya

Ushbu maqolada Grimm aka-ukalarning ertaklarida mantiqiy struktura va poetik ifoda uyg'unligi chuqur ilmiy-nazariy, estetik va falsafiy yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda ertaklarning badiiy tizimi, kompozitsion tuzilishi, sabab-natija bog'lanishlari, motivlar tizimi, ramziy obrazlar, takroriy formulalar, parallelizmlar, o'xshatishlar, ziddiyatlar, ritmik qurilish va ularning semantik vazifalari keng yoritiladi. Grimm ertaklari inson tafakkurining arxetipik qatlamlarini aks ettirgan holda, ular orqali ezgulik va yovuzlik, sadoqat va xiyonat, sinov va g'alaba, poklik va najot, jasorat va mukofot kabi umuminsoniy qadriyatlarni badiiy-estetik shaklda ifodalaydi. Poetik struktura ertakning hissiy ta'sirini, obrazlilik darajasini va badiiy go'zalligini kuchaytirsa, mantiqiy struktura asarning izchilligi, g'oyaviy yaxlitligi, falsafiy teranligi hamda kompozitsion uyg'unligini ta'minlaydi. Grimm ertaklaridagi ramzlar, kontrast obrazlar, formulalar va poetik parallelizmlar xalq og'zaki ijodining qadimiy qatlamlari bilan uzviy bog'liq bo'lib, ular matnning ichki uyg'unligini mustahkamlaydi va universal mazmun yaratadi. Maqolada "Schneewittchen", "Aschenputtel", "Hänsel und Gretel", "Der goldene Vogel" singari mashhur ertaklar misolida poetik hamda mantiqiy uyg'unlikning axloqiy, ma'naviy, estetik va tarbiyaviy ahamiyati tahlil etiladi. Natijada Grimm ertaklarining poetik tizimi insoniyat tafakkuridagi universal qadriyatlarni estetik shaklda ifoda etuvchi murakkab, ammo uyg'un badiiy-poetik mexanizm sifatida talqin qilinadi.

Kalit so'zlar

Grimm ertaklari, poetik struktura, mantiqiy uyg'unlik, ramz, sabab-natija, axloqiy qadriyat, badiiy ifoda, simbolizm

Логические и поэтические параллели в сказках братьев Гримм

Мадолимов Хусанбой Шухратович

Husanboy8282@gmail.com

Старший преподаватель,

Наманганский государственный институт
иностранных языков

Аннотация

В данной статье проводится углублённый научный, эстетический и философский анализ гармонии между логической структурой и поэтическим выражением в сказках братьев Гримм. В исследовании рассматриваются художественная система сказок, их композиционное построение, причинно-следственные связи, система мотивов, символические образы, повторяющиеся формулы, параллелизмы, сравнения, контрасты, ритмическая организация и семантические функции этих элементов. Сказки Гримм раскрывают архетипические пласты человеческого сознания и через них выражают такие универсальные человеческие ценности, как добро и зло, верность и предательство, испытание и победа, чистота и спасение, мужество и награда в художественно-эстетической форме. Поэтическая структура усиливает эмоциональное воздействие,

образность и художественную красоту произведений, тогда как логическая структура обеспечивает их последовательность, идейную целостность, философскую глубину и композиционное единство. Символы, контрасты, формулы и поэтические параллелизмы в сказках Гримм тесно связаны с древними пластами устного народного творчества, что укрепляет внутреннюю гармонию текста и формирует универсальный смысл. На примере сказок Schneewittchen, Aschenputtel, Hänsel und Gretel и Der goldene Vogel в статье раскрывается нравственное, духовное, эстетическое и воспитательное значение единства поэтического и логического начал. В результате поэтическая система сказок братьев Гримм интерпретируется как сложный, но гармоничный художественно-поэтический механизм, выражающий универсальные человеческие ценности в эстетически выразительной форме.

**Ключевые
слова**

Сказки братьев Гримм, поэтическая структура, логическая целостность, символ, причинно-следственная связь, нравственные ценности, художественное выражение, символизм

**Logical and Poetic Parallels in
Grimm's Fairy Tales****Madolimov Khusanboy Shukhratovich**Husanboy8282@gmail.com

Senior Lecturer,

Namangan State Institute of Foreign Languages

Annotation

This article provides an in-depth scholarly, aesthetic, and philosophical analysis of the harmony between logical structure and poetic expression in the fairy tales of the Brothers Grimm. The study explores the artistic system of the tales, their compositional structure, cause-and-effect relations, system of motifs, symbolic imagery, repetitive formulas, parallelisms, similes, contrasts, rhythmic organization, and the semantic functions of these elements. Grimm's fairy tales reveal the archetypal layers of human consciousness and, through them, express such universal human values as good and evil, loyalty and betrayal, trial and triumph, purity and redemption, courage and reward in an artistic and aesthetic form. The poetic structure enhances the emotional impact, imagery, and artistic beauty of the tales, while the logical structure ensures their coherence, ideological integrity, philosophical depth, and compositional unity. The symbols, contrasts, formulas, and poetic parallelisms in the Grimm tales are deeply connected to the ancient strata of oral folklore, reinforcing the inner harmony of the text and creating a universal meaning. Through examples such as Schneewittchen, Aschenputtel, Hänsel und Gretel, and Der goldene Vogel, the article examines the moral, spiritual, aesthetic, and educational significance of the unity between poetic and logical dimensions. Consequently, the poetic system of the Grimm fairy tales is interpreted as a complex yet harmonious artistic-poetic mechanism that conveys universal human values in an aesthetically expressive form.

Keywords

Grimm's fairy tales, poetic structure, logical coherence, symbol, cause-and-effect relationship, moral values, artistic expression, symbolism

Badiiy ifoda va hayotiy tushunchalar o'rtasidagi aloqalar bu adabiyotda, ayniqsa Grimm ertaklarida, badiiy tasvirlar va hayotiy tajribalar o'rtasidagi bog'lanishni ifodalovchi muhim tamoyildir. Badiiy ifoda, odatda, abstrakt g'oyalar, insoniy holatlar yoki tabiiy hodisalarni tasvirlash uchun ishlatiladi, shuningdek, hayotiy tushunchalar orqali o'quvchiga yoki tinglovchiga ma'lum bir haqiqatni yoki axloqiy xulosani yetkazadi.

Badiiy ifoda va hayotiy tushunchalar o'rtasidagi aloqalarni quyida ko'rishimiz mumkin:

1. **Badiiy ifoda orqali hayotiy tajribalarni**

anglash: Grimm ertaklarida badiiy ifoda bu muayyan hayotiy holatlarni, tushunchalarni va qadriyatlarni anglash va ifodalash vositasi sifatida ishlatiladi. Ertaklarda tasvirlangan voqealar va obrazlar, odatda, kundalik hayotdagi muammolar, qarorlar, axloqiy tanlovlar yoki hayotiy sinovlarga asoslanadi. Badiiy ifoda bu tushunchalarni estetik va ramziy shaklda taqdim etadi, shu bilan birga ularni o'quvchi uchun chuqur va universal qilishga yordam beradi.

2. **Hayotiy tushunchalar va ularning**

badiiy ramzlari: Grimm ertaklarida badiiy ifoda orqali hayotiy tushunchalar ko'pincha ramziy bo'ladi. Masalan, o'rmonlar, daryolar, shaharlar yoki boshqa tabiat hodisalari ba'zan insoniyatning ma'naviy holatini yoki axloqiy qarorlarni ramziy tarzda tasvirlaydi. Badiiy ifoda shu tarzda hayotiy tajriba yoki insoniyat holatini yangi, tasvirlangan shaklda ko'rsatadi.

Misol: Qor bilan bog'liq ertaklarida ko'pincha toza, beg'uborlikni va yaxshi niyatlarni ramzlaydi. Shu bilan birga, qor yomonlik yoki qiyinchiliklarni yengishdagi sinovlarni bildirishi mumkin. Badiiy ifoda va hayotiy tushunchalar o'rtasidagi bu aloqalar o'quvchiga chuqur ma'nolarni anglashda yordam beradi.

3. **Qahramonlarning ichki dunyosi va hayotiy haqiqat:**

Grimm ertaklaridagi qahramonlar ko'pincha o'z ichki kurashlari va hayotiy sinovlari orqali rivojlanadi. Badiiy ifoda orqali ular o'z holatlarini yoki qarorlarini ifodalaydi, bu esa o'quvchiga hayotiy tushunchalar va axloqiy qoidalar haqida fikr yuritishga yordam beradi. Qahramonlarning harakatlari va ularning badiiy ifodalari o'quvchiga real hayotdagi murakkab qarorlar va xulq – atvorlar haqida tushuncha beradi.

Misol: "Hänsel und Gretel" ertagida, bolalarning yovuz qonunbuzar ayolga qarshi kurashishlari badiiy ifodada hayotiy tenglik, adolat va qiyinchiliklarni yengish haqidagi tushunchalarni ko'rsatadi. Bu faqat voqealarning badiiy tasviri emas, balki real hayotdagi sinovlarga qarshi kurashni ham tasvirlaydi. "Aynan shu qorong'u daqiqalar tufayli ertak qahramonlari fidoyilik, jasorat va jangovorlikni namoyon etib, qiyinchiliklarni engib, yovuzlikni yengishadi" (Tajigaldiyeva, 2024).

4. **Hayotiy qadriyatlar va badiiy ifodadagi axloqiy masalalar:**

Grimm ertaklari ko'pincha insoniyatning axloqiy tushunchalariga asoslanadi: yaxshilik va yovuzlik, haqiqiy sevgi, adolat va jazosiz qolganlik, o'zini anglash va o'zgarish. Badiiy ifodalar hayotiy qadriyatlarni kiritadi va o'quvchiga axloqiy va ma'naviy tanlovlarni ko'rsatadi.

Misol: "Schneewittchen" ertakidagi yomon qirolicha va uning go'zallik uchun kurashishi orqali, adolat va tanqidiy baholash, haqiqiy go'zallik tushunchalari haqida gapiriladi. Qirolicha o'zining yovuz niyatlari bilan o'zini yo'qotadi, bu esa hayotiy axloqiy qoidalar bilan bog'liq.

Badiiy ifodalar orqali hayotiy tushunchalarga ko'rsatilgan aloqalar quyidagicha:

- *Ramzlar va simbolizm*: Grimm ertaklarida tabiat va boshqa obyektlar ko'pincha ramz sifatida ishlatiladi, ular esa real hayotdagi haqiqiy tushunchalarni yoki qadriyatlarni tasvirlaydi.
- *Jismoniy va ruhiy kurashlar*: Ertaklardagi qahramonlar ko'pincha jismoniy yoki ruhiy kurashlar bilan duch keladi, bu kurashlar real hayotdagi muammolarni va insonning ichki qarorlarini aks ettiradi.
- *Qiyinchiliklar va qarorlar*: Badiiy ifoda hayotiy qarorlar, xatolar va o'zgarishlarni ko'rsatishda ishlatiladi. Bu o'quvchiga haqiqatni yoki hayotiy tushunchalarni anglashda yordam beradi.

Badiiy ifoda va hayotiy tushunchalar o'rtasidagi aloqalar Grimm ertaklarida odatda o'quvchiga muayyan axloqiy yoki falsafiy g'oyalarni etkazish uchun ishlatiladi. Badiiy tasvirlar va ramzlar orqali hayotiy tushunchalar yanada chuqurroq va kengroq anglanadi, shu bilan birga, o'quvchiga o'z hayotiy tajribalarini, qadriyatlarini va tanlovlarini ko'rsatish imkonini beradi.

Poetik va mantiqiy struktura uyg'unligi – adabiyotda, ayniqsa Grimm ertaklarida, badiiy ifoda va tushuncha o'rtasidagi moslikni ta'minlaydigan muhim elementdir. Poetik struktura badiiy ifodaning estetik, emosional va ritmik jihatlarini, mantiqiy struktura esa voqea rivojining, xarakterlarning qarorlarining va umumiy g'oyaning mantiqiy asosini ta'kidlaydi. Ularning uyg'unligi asarlarning yaxlitligi va ta'sirchanligini oshiradi.

Grim ertaklarida poetik va mantiqiy struktura uyg'unligi muhim rol o'ynaydi:

1. **Syujet va voqea rivoji**: "Ertaklar kelib chiqishiga ko'ra janr xususiyatiga xos bo'lgan qahramonlarning alohida turlari va mustaqil syujetlar doirasi bilan ajralib turadi" (Usarova, 2022). Grimm ertaklarida syujet odatda mantiqiy tizimga asoslanadi, ya'ni har bir voqea yoki harakat ma'lum bir sabab va oqibat bilan bog'lanadi. Shu bilan birga, poetik strukturada voqealarning tuzilishi va takrorlanishi orqali hikoyaning

simmetriyasi, ritmi va mavhumligi saqlanadi. Mantiqiy ravishda bir voqea boshqasini davom ettiradi, lekin badiiy ifoda orqali u ko'proq dramatik yoki ramziy tarzda ifodalanadi.

Misol: "Aschenputtel" ertagida qahramonning qiyinchiliklar bilan yuzlashishi va oxir – oqibat muvaffaqiyatga erishishi mantiqan tushunarli, ammo poetik tarzda, masalan, hayotiy tafakkur, ajoyib obrazlar (yaxshi do'stlar, sehrli hayvonlar) orqali ifodalanadi. Bu syujetning mantiqiy va poetik uyg'unligi asarning ma'nosini va ta'sirini kuchaytiradi.

2. **Tavsif va xarakterlar**: Badiiy ifoda xarakterlarning ichki dunyosini yoki tashqi tasvirlarini yanada jozibali va ma'naviy jihatdan chuqurroq ko'rsatadi. Har bir qahramon o'zining mantiqiy harakatlari va qarorlariga ega, lekin poetik jihatdan bu qarorlar, ko'pincha, ramzlar yoki simbolik tasvirlar bilan boyitiladi. Bunday uyg'unlik o'quvchiga xarakterlarning sifatlarini yoki yashirin xususiyatlarini anglashda yordam beradi.

Misol: "Schneewittchen" ertagida yomon qirolicha, odatda, mantiqan yovuzlikni va adolatsizlikni ifodalaydi, lekin poetik jihatdan u go'zallik va o'zini tutilmas kuch sifatida tasvirlanadi. Bu kontrast mantiqiy va poetik strukturaning uyg'unligini yaratadi va adolat va yovuzlikning badiiy ifodasini kuchaytiradi.

3. **Takrorlash va simmetriya**: Poetik struktura takrorlash, simmetriya va ritmik elementlar orqali syujetning izchilligi va strukturaviy yaxlitligini ta'minlaydi. Mantiqiy strukturada takrorlash voqea yoki hodisalarining bosqichlarini takrorlash yoki tasvirlash orqali yasaladi, lekin poetik strukturada bu takrorlash har doim yangi ma'no yoki hissiyotni keltirib chiqaradi. Bu esa mantiqiy va poetik struktura o'rtasidagi uyg'unlikni kuchaytiradi.

Misol: "Hänsel und Gretel" ertagida bolalarning o'rmon ichida yo'lni yo'qotish va qayta topish jarayoni takrorlanadi. Mantiqiy

ravishda, bu syujetda ular o'z yo'llarini qayta topishadi, poetik jihatdan esa, bu takrorlanishning ma'nosi o'sish, o'z – o'zini kashf etish va nihoyat, adolatni tiklashga qaratilgan.

4. **Dialektik qarorlar:** Grimm ertaklarida, ayniqsa qahramonlarning o'zgarishlari va rivojlanish jarayonida, dialektik qarorlar ko'rinadi, yaxshilik va yovuzlik o'rtasidagi ziddiyat, oxir – oqibat yaxshi natijaga olib keladi. Poetik va mantiqiy struktura o'rtasidagi uyg'unlik bu qarorlarning badiiy va mantiqiy ravishda to'g'ri tushunilishida yotadi. Poetik jihatdan, ziddiyatlar simvolik yoki metaforik tarzda ifodalanadi, mantiqiy jihatdan esa ular hikoyaning o'ziga xos rivojlanishini ta'minlaydi.

Misol: "Der Froschkönig" (The Frog King) ertagida, jasur qahramonning qiyinchiliklarga duch kelib, yovuzlikni yengishi mantiqan odatiy bo'lsa – da, poetik jihatdan bu jarayon sevgi va sadoqat haqidagi ramz sifatida taqdim etiladi. Ziddiyat va qarorlar o'rtasidagi uyg'unlik syujetning hissiy va axloqiy o'rni bilan bog'liq.

5. **Hayotiy ma'nolar:** Grimm ertaklaridagi poetik ifoda ko'pincha hayotiy tushunchalar va qadriyatlarni ko'rsatadi. Poetik struktura orqali bu qadriyatlar hayotiy haqiqatlar sifatida ko'rsatiladi, lekin ular badiiy tarzda ifodalanadi. Mantiqiy struktura esa bu qadriyatlarining amalga oshirish jarayonini tasvirlaydi.

Misol: "Der Wolf und die sieben Geißlein" ertagida, yovuz bo'ri va kichik echkilar o'rtasidagi kurashda, mantiqiy ravishda yaxshi va yomon qarorlar tasvirlanadi, poetik jihatdan esa bu qarorlar kuchli simvolizm orqali ajratiladi, va yovuzlikning yengilishi hayotiy haqiqat sifatida ko'rsatiladi.

Poetik va mantiqiy struktura uyg'unligi Grimm ertaklarida syujetning muvaffaqiyatli rivojlanishi, xarakterlarning chuqur tasviri, ziddiyatlarning badiiy va ma'naviy jihatlari va hayotiy qadriyatlarining ifodalangan holda saqlanishi uchun zarur. Poetik ifoda estetik va emosional jihatlarni taqdim etsa, mantiqiy

struktura syujetni tushunarli va tizimli qilib ko'rsatadi. Bu uyg'unlik adabiy asarning chuqur ma'nosini va ta'sirini kuchaytiradi.

Mantiqiy sabab – natija munosabatlari va poetik ifodalar Grimm ertaklarida syujetning tuzilishini va badiiy ma'nolarni yaratishda muhim kasb etadi. Mantiqiy sabab – natija munosabatlari voqealar o'rtasidagi bog'lanishni tashkil qiladi va hikoyaning izchilligi va inshootini ta'minlaydi. Shu bilan birga, poetik ifodalar badiiy obrazlar, ramzlar, va simvolik tasvirlar orqali bu sabab – natija munosabatlarini chuqurlashtiradi, ta'sirchanlik va ma'noni boyitadi.

Grimm ertaklarida, voqealar bir – biriga mantiqiy ravishda bog'lanadi. Har bir qahramon yoki voqea o'zining sababini va natijasini keltirib chiqaradi. Mantiqiy sabab – natija munosabatlari ertaklar syujetining izchilligini va tushunarli bo'lishini ta'minlaydi. "Zero, struktura mazmunning mantiqiy tashkillanishidirki, o'sha mantiqni o'zlashtirmasdan turib badiiy asardagi mazmun jilolarini ilg'ash dushvordir" (Qur'onov, 2004). Bu munosabatlar asarning asosiy turtkisi bo'lib xizmat qiladi va hikoyaning rivojlanishiga yo'naltiradi. *Misol: "Aschenputtel"* ertagida, Aschenputtelning onasi vafot etgach, u yovuz ota – ona tomonidan shafqatsiz ishlatiladi. Bu voqea uning keyingi harakatlarining sababini tashkil qiladi. Aschenputtelning sehrli yordamni qabul qilishi va shunday qilib saroyga borishi, voqea rivojining natijasidir. Shunday qilib, sabab – natija munosabatlari syujetni markazga olib boradi.

Poetik ifodalar badiiy asarlarning ruhini va chuqur ma'nolarini yaratadi. Grimm ertaklarida sabab – natija munosabatlari odatda aniq va tushunarli tarzda keltiriladi, lekin poetik jihatdan ular ko'proq ramzlar, metaforalar va simvolik tasvirlar orqali boyitiladi. Bu esa o'quvchiga voqealarning ma'naviy va axloqiy xususiyatlarini tushunishga yordam beradi. *Misol: "Der Froschkönig"* ertagida, qahramonning iltimosiga javob berish, uning yashirin kimligini ochish va uni odamga aylantirish bu nafaqat mantiqiy sabab,

fidoyilik va ishonchning ramzi sifatida taqdim etiladi. Poetik ifoda, yovuzlikdan yaxshilikka o'tishni, ichki go'zallikni tashqi dunyoda anglashni ifodalaydi.

Fikrimizcha, Grimm ertaklaridagi sabab – natija munosabatlari ko'pincha badiiy tarzda simbolik va metaforik ifodalanadi. Bu usul o'quvchini o'ylashga, tasavvurga olib kelishga va hikoyaning chuqur ma'naviy qatlamlarini anglashga undaydi. Mantiqiy munosabatlar birinchi qarashda oddiy va tushunarli bo'lsa – da, poetik jihat ular orqali ko'proq ma'no va tasavvur qo'shadi. Ertaklardagi sabab – natija munosabatlarining poetik jihatlari voqeaning sarguzashtlarini yoki qahramonlarning ichki dunyosini o'quvchiga yangi nigohda taqdim etadi. Misol: "Schneewittchen" (Snow White) ertagida, qirolicha o'zining qiyinchiliklarini va yovuzligini sabab – natija tarzida davom ettiradi. Biroq, uning tasviri poetik jihatdan g'aroyib bir shaxs sifatida ko'rsatiladi: tashqi go'zallik va ichki yovuzlikning qarama – qarshiligi. Bu badiiy ifoda sabab – natija munosabatlarini yovuzlikni yengish, yaxshilikni topish uchun dahshatli sarguzashtlardan o'tish orqali kengaytiradi.

Mantiqiy sabab – natija munosabatlari va poetik ifodalar Grimm ertaklarida bir – birini to'ldiradi. Mantiqiy jihat syujetning izchilligini ta'minlaydi va voqealar o'rtasidagi bog'lanishni aniqlashtiradi, poetik ifodalar esa badiiy tasvirlar orqali bu voqealarning chuqur ma'nosini anglatadi. Badiiy tasvirlar, ramzlar va simbolizm sabab – natija munosabatlarining yanada boy va ko'p qatlamli bo'lishiga imkon yaratadi, shuningdek, o'quvchiga ular orqali yaxshilik, adolat, sevgi va qurbonlik kabi universal qadriyatlarni tushunishga yordam beradi.

Ramzlar va mantiqiy izohlar o'rtasidagi bog'lanish Grimm ertaklarida ramzlar, voqealar va obrazlar orqali chuqur ma'no yaratishga yordam beradi. Ramzlar nafaqat syujetni o'zaro bog'laydi, balki ularning mantiqiy izohlarini yaratadi, bu esa o'quvchi yoki tinglovchiga hikoyaning o'ziga xos ma'nosini anglashda yordam beradi. Ramzlar va mantiqiy izohlar

o'rtasidagi bog'lanish, badiiy ifoda va simbolik ma'nolarning murakkabligi orqali o'quvchiga asosiy mavzularni va axloqiy saboqlarni izlash imkoniyatini beradi. Ramzlar va mantiqiy izohlar o'rtasidagi quyidagicha aloqalar mavjud:

1. **Ramzlar va mantiqiy izohlar.** Grimm ertaklarida ramzlar, odatda, voqea yoki obrazlarning chuqur mantiqiy izohlarini keltiradi. Ramzlarning mantiqiy izohlari voqealarni va obrazlarni o'rganishda yordam beradi va ular asarlarning ma'naviy, axloqiy va madaniy qatlamlarini ochadi. Ramzlar, ayniqsa, o'quvchiga biror xabarni ko'rsatishda va ma'naviy saboqlarni yetkazishda kuchli vosita hisoblanadi. "Inson tushida o'zini kutayotgan narsani oldindan ko'rishi mumkin, ko'pincha bu narsalar ramzlar tarzida ko'rinadi, ularning mag'zini chaqishga urinamiz" (Quronov, 2004)

Misol: "Schneewittchen" ertagida, qirolichaning olma ramzi yovuzlik va xavf – xatarni ifodalaydi. Mantiqiy izoh sifatida, olma – bu qahramonning yovuzlikka duchor bo'lishini bildiradi. Olma tushunchasi shuningdek, qadimgi mifik ramzlar bilan bog'lanadi, bu esa uning manosini chuqurlashtiradi. Mantiqiy izoh bu ramzni xato tanlov, ehtiros yoki axloqiy zaiflik sifatida izohlaydi.

2. **Ramzlarning axloqiy va mantiqiy izohlarni keltirishi.** Grimm ertaklarida ramzlar faqatgina badiiy ifoda emas, balki asarning axloqiy nuqtai nazarini ifodalovchi vosita sifatida xizmat qiladi. Ramzlar har bir voqea yoki qahramon uchun mantiqiy izohni taqdim etadi. Ular xarakterlar va syujetning rivojlanishiga bog'liq bo'lgan sabab – natija munosabatlarini ko'rsatadi.

Misol: "Hansel und Gretel" ertagida, o'rmon ramzi bir vaqtning o'zida xavf – xatarni va qahramonlarning ichki ruhiy dunyosini, shuningdek, ularning o'zini topish va hayotga qaytish yo'lini ifodalaydi. Mantiqiy izoh shundan iboratki, o'rmon orqali sayohat qilish

bu faqat jismoniy sarguzasht emas, balki axloqiy va ruhiy o'sishning ramzi sifatida ko'riladi.

3. **Ramzlarning mantiqiy izohlar bilan**

bog'lanishi: Ertaklardagi ramzlar o'z – o'zidan mantiqiy izohni hosil qilmaydi. Ularning to'g'ri talqini va izohlanishi asar kontekstiga, qahramonlarning harakatlariga, voqealarning rivojlanishiga bog'liq. Grimm ertaklaridagi ramzlar voqealar bilan mantiqiy izoh orqali bog'lanadi, bu esa o'quvchiga ma'no qavatlarini ochib beradi.

Misol: "Aschenputtel" (Cinderella) ertagida, aravachaning ramzi sehrli va mukofotlangan voqea sifatida, oxir – oqibat Aschenputtelning yaxshi xulqi va mehnatini mukofotlashni ifodalaydi. Mantiqiy izoh sifatida, aravacha – bu ortiqcha baxt va farovonlikni ta'minlovchi vosita, bu esa axloqiy jihatdan to'g'ri va halol yo'lni tanlash orqali erishilishi kerak.

Ramzlar va mantiqiy izohlar o'rtasidagi bog'lanish Grimm ertaklarining asosiy badiiy va axloqiy qatlamlarini tashkil etadi. Ramzlar bir tomondan voqealar va obrazlar bilan bog'langan bo'lsa, boshqa tomondan ular o'quvchiga mantiqiy izohlar va ma'no qatlamlarini ochishga yordam beradi. Bu bog'lanish, ertaklarning chuqur poetik va mantiqiy tarkibini tashkil etadi, o'quvchi esa, voqealar orqali nafaqat syujetni, balki uning axloqiy va ma'naviy saboqlarini ham o'zlashtiradi.

Poetik ziddiyatlar va mantiqiy ziddiyatlar Grimm ertaklarida voqealarning rivojlanishini va obrazlarning murakkabligini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Poetik ziddiyatlar va mantiqiy ziddiyatlar o'rtasidagi farqlarni tushunish, asarlarning chuqur ma'no qatlamlarini va ular orasidagi bog'lanishni anglashda yordam beradi.

Grimm ertaklarida mantiqiy ziddiyatlar voqealar dinamikasini kuchaytiruvchi asosiy poetik vosita sifatida namoyon bo'ladi. Qahramonning zaifligi bilan uning kutilmagan kuchi, zulm bilan adolat, yoki yordamchi

kuchning qo'rqinchli ko'rinishi bilan uning ezgu maqsadi o'rtasidagi qarama – qarshiliklar ertakning dramatik asosini tashkil etadi. Bunday ziddiyatlar syujetning ichki mantiqini boyitib, o'quvchini ertakdagi hayotiy tajribalar va ma'naviy xulosalar haqida chuqurroq mulohaza yuritishga undaydi. Mantiqiy ziddiyatlar odatda sabab – natija munosabatlariga asoslangan bo'lib, voqealar va qahramonlarning izchilligi va mantiqiy rivojlanishini ta'minlaydi. Mantiqiy ziddiyatlar syujetni yanada murakkablashtiradi, chunki ular o'quvchiga ikki qarama – qarshi kuchlar o'rtasidagi kurashni ko'rsatadi. *Misol:* "Der Froschkönig" ertagida, amalda, qizning amallari va so'zlari o'rtasida mantiqiy ziddiyat mavjud. Uning boshida, u batafsil talqin qilmadi, lekin keyinchalik u yordamni qabul qilishi va promissiyalarini bajarishi mantiqiy ziddiyatni yaratadi. Bu ziddiyat, voqealarni rivojlantiradigan va bir – biriga bog'lanishning ajralmas bir qismi sifatida ishlaydi. "Yechimda konfliktli holat, qahramonlar orasidagi ziddiyatlar o'zining badiiy yechimini topadi" (Quronov, 2004).

Grimm to'plamlarida poetik ziddiyatlar tasviriy ifoda va badiiy shaklning ichki kuchini ochib beradi. Qahramonning zaif so'zlari bilan uning qudratli amali, qo'rqinchli tasvir bilan ezgu natija, yoki oddiy kundalik manzara bilan sehrli voqealikning qarama – qarshiligi poetik ziddiyatni yuzaga keltiradi. Bunday ziddiyatlar ertakning estetik jozibasini oshiradi hamda voqeani bir vaqtning o'zida ham hayotiy, ham ramziy qatlamda anglash imkonini yaratadi. Poetik ziddiyatlar asarda bir – biriga qarama – qarshi tasvirlar yoki holatlarni ifodalash orqali ikki xil ma'no qatlamlarini ochib beradi. Ular voqealarning chuqur simbolik ma'nosini va xulq – atvorini aks ettiradi. Poetik ziddiyatlar ko'pincha xalq og'zaki ijodi va mifik motivlardan kelib chiqadi, bu esa syujetni yanada boy va ko'p qatlamli qiladi. *Misol:* "Aschenputtel" ertagida, Aschenputtelning go'zalligi va yovuz onasi o'rtasidagi poetik ziddiyat mavjud. Aschenputtelning kamtarona, kichik, ammo ijobiy xarakteri bilan yovuz, tashqi

go'zal, lekin ichki zaif va muhtoj bo'lgan onasining tasviri poetik jihatdan ziddiyatli. Bu ziddiyat axloqiy nuqtai nazardan to'g'ri va noto'g'ri xulq – atvrlarning ajralishiga xizmat qiladi va uning natijasida Aschenputtelning g'alabasi keladi.

Poetik va mantiqiy ziddiyatlar bir – birini to'ldiradi va ularning uyg'unligi voqealarning chuqur ma'nosini ochib beradi. Mantiqiy ziddiyatlar voqealarni va xarakterlarni izchillik bilan bog'laydi, shuning uchun ular o'zaro ziddiyatda bo'lsa – da, o'quvchi tomonidan tushuniladi. Poetik ziddiyatlar esa, xarakterlarning ichki qarama – qarshiliklari yoki syujetning o'ziga xos ramziy ma'nolarini ochadi. Ular syujetni boyitadi va uni badiiy tomondan yanada kuchliroq qiladi.

Misol: "Schneewittchen" ertagida, qirolichaning go'zalligi va uning yovuzligi o'rtasidagi ziddiyat mantiqiy va poetik jihatdan ifodalanadi. Mantiqiy ziddiyat, qirolicha go'zal bo'lishi bilan birga, uning ichki yovuzligi bo'lishi orqali voqeani rivojlantiradi. Poetik ziddiyat esa go'zallik va yovuzlikning tashqi va ichki qarama – qarshiliklaridan tashkil topgan chuqur ramzlar va tasvirlarni yaratadi.

Mantiqiy ziddiyatlar va poetik ziddiyatlar Grimm ertaklarida o'zaro bog'lanib, asarning ma'naviy, axloqiy va poetik qatlamlarini ochib beradi. Mantiqiy ziddiyatlar voqealar o'rtasidagi izchillikni ta'minlaydi va syujetni rivojlantiradi, poetik ziddiyatlar esa badiiy va simbolik ma'nolarni kengaytiradi, o'quvchiga yanada chuqurroq tasavvurlarni taqdim etadi. Bu ikki turdagi ziddiyatlar bir – birini to'ldiradi, asarlarning yanada boy va ko'p qatlamli bo'lishiga yordam beradi.

Badiiy ifodaning ma'naviy va axloqiy funksiyasi Grimm ertaklarida juda muhim o'rin tutadi. Ushbu funksiyalar asarlarning asosiy maqsadlarini va axloqiy saboqlarini ifodalaydi. Badiiy ifoda nafaqat voqea va obrazlarning tashqi ko'rinishini, balki ularning ichki ma'nolarini va axloqiy qadriyatlarini ham taqdim etadi.

Badiiy ifoda ma'naviy funksiyasida, asarda tasvirlangan holatlar, obrazlar va

voqealar orqali insonning ma'naviy o'sishi, ong va ruhiy holatdagi o'zgarishlar ko'rsatiladi. Grimm ertaklari ko'pincha axloqiy va ma'naviy saboqlarni o'zida mujassamlashtiradi. O'quvchi yoki tinglovchi ma'naviy jihatdan to'g'ri xulq – atvorni, yaxshi va yomonni farqlashni o'rganadi. Misol: "Die Gänsemagd" ertagida qahramonlarning harakatlari orqali ma'naviy o'sish va axloqiy xulosalar chiqarish mumkin. Asosiy qahramon, yaxshi va to'g'ri niyatlarda bo'lib, o'z yo'lini to'g'ri tanlashga harakat qiladi, bu esa o'quvchiga haqqoniylik va adolat kabi ma'naviy qadriyatlarni tushunishga yordam beradi.

Badiiy ifodaning axloqiy funksiyasi, asarda tasvirlangan voqealar va xarakterlar orqali yaxshilik va yomonlik, to'g'rilik va noto'g'rilik, haqiqiy va soxta kabi qarama – qarshi axloqiy qadriyatlarni ko'rsatadi. "Ertaklar haqida gapirganda, biz ularning ma'nosiga, ayniqsa, psixologik ta'siriga yanada yaqinroq yondashishimiz kerak, chunki ular ko'pincha bola bo'lgan o'quvchiga umr bo'yi davom etadigan taassurot qoldiradi" (Boca, 2019). Grimm ertaklari ko'pincha axloqiy saboqlarni, ijtimoiy normalarni va me'yorlarni o'rgatish maqsadida yozilgan. Ular axloqiy qarorlar qabul qilishda o'quvchiga yordam beradi, odamlarni yaxshi xulq – atvorga undaydi. Misol: "Der Froschkönig" (The Frog King) ertagida, bosh qahramonning o'z so'zlarini bajarishi va va'dasini tutishi orqali axloqiy saboq beriladi. Bu yerda axloqiy funktsiya – axloqiy mas'uliyat va so'zga sodiqlikni ta'kidlaydi.

Aka – uka Grimmlar ertaklarida badiiy ifodani ma'naviy va axloqiy funksiyalar bilan uyg'unlikda ko'rsatadi. Bu uyg'unlik o'quvchiga yoki tinglovchiga yomon va yaxshi, to'g'ri va noto'g'ri, yaxshilik va yovuzlikni farqlash imkoniyatini yaratadi. Asarlar o'zining badiiy shakli, ramzlari va obrazlari orqali o'zining axloqiy saboqlarini o'rganishga undaydi, shu bilan birga, ma'naviy o'sishni rag'batlantiradi. Misol: "Hänsel und Gretel" ertagida, yovuzlik va yomon xulq – atvorning jazosi, yaxshilik va to'g'ri xulq – atvorning mukofoti ko'rsatiladi. Grimm ertagi orqali axloqiy saboq – yaxshi

xulq – atvor va haqiqiy baxtni olishning faqat halol yo'llar orqali mumkinligini anglashdir.

Badiiy ifodaning ma'naviy va axloqiy funksiyasi Grimm ertaklarining markaziy tarkibiy qismlaridan biridir. Poetik vositalar yordamida Grimm ertaklari yaxshi va yomonni

ajratish, axloqiy qadriyatlarni o'rgatish va ma'naviy o'sish uchun zarur bo'lgan saboqlarni taqdim etadi. Badiiy ifoda nafaqat qiziqarli syujetlarni yaratish, balki o'quvchining axloqiy va ma'naviy rivojlanishiga xizmat qilish uchun ham ishlatiladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Boca, B. (2019). *Fairy Tales - Psychological Impact and Evolution, My BA Thesis*. (In Amerika).
2. Grimm, Y., Grimm, V. (2008). *Ertaklar*. – Toshkent: Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi.
3. Tajigaliyeva, M. (2024). Bolalarni tarbiyalashda nemis tilidagi ertaklarning ahamiyati, *Eurasian journal of academic research*, 4(5), May.
4. Usarova, L. (2022) Badiiy tafakkurning rivojlanishida aka-uka Grimmlar o'rni va afsonaviy obrazlar talqini, *Образование и инновационные исследования* (год №7).
5. Quronov, D. (2004) *Adabiyotshunoslikka kirish, Abdulla Qodiriy nomidagi Xalq merosi nashriyoti*, Toshkent.